

УДК 39(477) Шукевич:036(477.83-25) "18"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.04.947>

ВОЛОДИМИР ШУХЕВИЧ ЯК АВТОР ПЕРШОГО ЦІЛІСНОГО УКРАЇНОМОВНОГО БЛОКУ «ПРОВІДНИК ПО ЛЬВОВІ» «ПРОВІДНИКА ПО ВИСТАВІ КРАЄВИЙ У ЛЬВОВІ» (1894)

Маріанна МОВНА

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2473-6998>

кандидатка історичних наук,
молодша наукова співробітниця,

Львівська національна наукова бібліотека України
ім. В. Стефаника, Національної академії наук України,
відділ наукової бібліографії,
вул. Стефаника 2, 79000, Львів, Україна,
e-mail: mari3anna@ukr.net

У статті вперше розкривається роль В. Шукевича як автора першого цілісного україномовного блоку «Провідник по Львові» — «Провідника по виставі Краєвий у Львові» (1894) та характеризується змістове наповнення путівника. У ньому міститься уперше оприлюднений погляд українця на галицьку столицю кінця ХІХ ст. — її історичну долю від часу заснування аж до сучасного суспільно-культурного тла в умовах Габсбурзької монархії, короткий архітектурно-функціональний огляд її найважливіших історичних пам'яток, практичні поради щодо розміщення й заповнення дозвілля українських учасників виставки та її гостей. *Об'єктом* дослідження є постать В. Шукевича як автора першого цілісного україномовного блоку «Провідника по виставі Краєвий у Львові», а *предметом* — його конкретне фактологічне наповнення, яке донині спеціально не розглядалось в історичних розвідках, що *актуалізує* обрану проблематику. Задля розв'язання конкретно-дослідницьких завдань було використано компаративний, типологічний, метод історичної реконструкції, використовувалась методика біографістики.

Перспективи подальших студій полягають у висвітленні маловідомої іпостасі громадського діяча та етнографа В. Шукевича як автора першої україномовної путівникової інформації Львовом та популяризації ним українського павільйону на Крайовій виставці 1894 р. серед громадськості.

Ключові слова: Крайова виставка, Львів, український провідник, В. Шукевич, історичні пам'ятки.

Marianna MOVNA

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-2473-6998>

Ph. D. of Historical Sciences,

Junior Researcher of the Vasyl Stefanyk

National Scientific Library of Ukraine in Lviv

National Academy of Sciences of Ukraine,

Department of Scientific Bibliography,

2, Stefanyka str., 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: mari3anna@ukr.net

VOLODYMYR SHUKHEVYCH AS THE AUTHOR OF THE FIRST INTEGRAL UKRAINIAN BLOCK «GUIDEBOOK TO LVIV» «GUIDEBOOK TO REGIONAL EXHIBITION IN LVIV» (1894)

On the occasion of such an important civilizational event in the economic and cultural life of Austria-Hungary in general and Lviv in particular, as the opening of the general regional Exhibition, which lasted from June 5 to November 16, 1894, the city received four guides. One of them is Volodymyr Shukhevych's Ukrainian «Guidebook to regional exhibition in Lviv».

As the Ukrainian public also did not stay away from a significant event in the life of the city and region and jointly prepared its part of the exhibition, on the occasion of the opening of the regional Exhibition, the NTSh published the book «Guidebook to the Regional Exhibition» with the first integral Ukrainian-language block «Guidebook to Lviv».

The article for the first time reveals the role of V. Shukhevych as the author of the first integral Ukrainian-language block «Guidebook to Lviv» «Guidebook to the regional Exhibition in Lviv» (1894) and characterizes its content. It contains the first public view of Ukrainians on the Galician capital of the late nineteenth century: its historical destiny from the time of its foundation to the modern socio-cultural background in the Habsburg monarchy, a brief architectural and functional review of its most important historical monuments, practical advice on placing and filling the leisure of Ukrainian exhibitors and its guests. In order to solve specific research problems, a comparative, typological, method of historical reconstruction was used, and the methodology of biography was used.

Prospects for further studies of the chosen issues are to develop a little-known image of public figure and ethnographer V. Shukhevych as the author of the first Ukrainian-language guide information in Lviv and his popularization of the Ukrainian pavilion at the regional Exhibition in 1894 among the public.

Keywords: regional exhibition, Lviv, Ukrainian guidebook, V. Shukhevych, sights.

Вступ. У статті вперше розкривається роль В. Шухевича як автора першого цілісного україномовного блоку «Провідник по Львові» «Провідника по виставі Краєвій у Львові» (1894) та характеризується його змістове наповнення. У ньому міститься уперше оприлюднений погляд українця на галицьку столицю кінця XIX ст. — її історичну долю від часу заснування аж до сучасного суспільно-культурного тла в умовах Габсбурзької монархії, короткий архітектурно-функціональний огляд її найважливіших історичних пам'яток, практичні поради щодо розміщення й заповнення дозвілля українських учасників виставки та її гостей.

Об'єктом дослідження є постать В. Шухевича як автора першого цілісного україномовного блоку «Провідника по виставі Краєвій у Львові», а **предметом** — його конкретне фактологічне наповнення, яке донині спеціально не розглядалось в історичних розвідках. Задля розв'язання конкретно-дослідницьких завдань було використано компаративний, типологічний, метод історичної реконструкції, використовувалась методика біографістики.

Перспективи подальших студій обраної проблематики полягають у висвітленні маловідомої іпостасі громадського діяча та етнографа В. Шухевича як автора першої україномовної путівникової інформації Львовом та популяризації ним українського павільйону на Крайовій виставці 1894 р. серед громадськості.

Іл. 1. Володимир Шухевич (1849—1915)

Основна частина. З нагоди такої важливої цивілізаційної події в економічному й культурному житті Австро-Угорщини загалом та Львова зокрема, як відкриття загальної Крайової виставки, що тривала від 5 червня до 16 листопада 1894 р., місто отримало відразу чотири путівники, яких на той час бракувало на книжковому ринку: німецькомовний «Провідник Львовом та загальною Крайовою виставкою» Альберта Ціппера, два польськомовні — «Ілюстрований путівник Львовом разом з планами міста Львова, загальної Крайової виставки, театру Скарбека, літнього театру, кінної та електричної колії» Антонія Юліана Голлендера, «Ілюстрований путівник Львовом та загальною Крайовою виставкою» Михайла Ковальчука й український «Провідник по виставі Краєвій у Львові» Володимира Шухевича [1, с. 25].

Економічний форум мав на меті продемонструвати промислові та культурні здобутки Галичини кінця XIX ст. і був феноменом свого часу. Сама виставка була влаштована у верхній частині Стрийського парку і присвячена 100-річчю польського повстання під проводом Т. Костюшки. Виставка відбувалась під протекторатом імператора Франца Йосифа I, а організаційний комітет очолював князь Адам Сапіга. Структурно вона поділялась на 34 тематичні групи, кожна з яких мала власний оргкомітет: Рільництво — Конярство — Рогата худоба, свині та птиця — Городництво, садівництво і бджільництво — Лісівництво — Мисливство — Рибальство — Видобуток руди — Нафта та земний віск — Вироби млинарства, броварництва, горілчаний і олійний промисли — Консерви, печива та молочні вироби — Домашній промисел — Кераміка — Вироби з металу — Деревообробні промисли — Транспорт — Прядіння та кравецтво — Шкіряні вироби — Папірництво — Хімічна продукція — Салон машин та механізмів — Електротехніка — Етнографічна виставка — Праця жінок в суспільстві — Мистецтво — Архітектура та будівництво — Музика — Література і журналістика — Народне та середнє шкільництво — Спорт — Медицина — Комунікації — Банки — Патенти на винаходи [2, s. 157—161].

Оскільки українська громадськість, яка гуртувалась в товариствах «Боян», «Зоря», «Народна рада», «Народна торгівля», «Просвіта», «Руська Бесіда», Руське педагогічне товариство, «Клуб русинок», страховій компанії «Дністер», також не залишилася осторонь

визначної події в житті міста та краю і спільними зусиллями підготувала свою частину експозиції, з нагоди відкриття Крайової виставки НТШ видадо друком книжку «Провідник по виставі Краєвій» з першим цілісним україномовним блоком «Провідник по Львові» [1, с. 28; 10]. Хоча підпис під текстом «Провідника по Львові» відсутній, його автором ми вважаємо Володимира Шухевича (1849—1915) (іл. 1) — відомого українського вченого-етнографа, знавця та дослідника культури і побуту гуцулів, педагога, дійсного члена НТШ, громадського діяча, активного творця й співорганізатора українського павільйону Крайової виставки¹, упорядника «Провідника по виставі Краєвій у Львові» [3, с. 233] (іл. 2, 3). В. Шухевич був також автором «Провідника по павільйоні Львівських руских товариств народних на виставі Краєвій» [4, с. 308; 5] (іл. 4), написаного фактично *versus* щодо польського видання Болеслава Барановського [6].

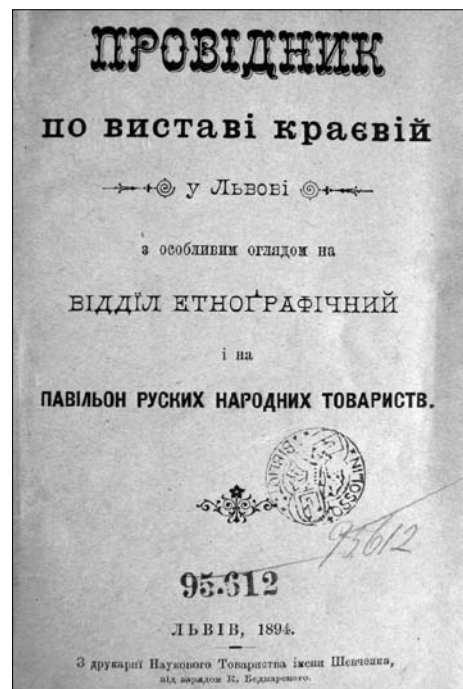
В. Шухевич народився 15 березня 1849 року в с. Тишківцях Городенківського повіту (тепер — Городенківського р-ну Івано-Франківської області) в родині священника. Навчався в Коломийській, Станіславівській та Чернівецькій гімназіях, але навчання не завершив. У Будапешті, здавши матуру, записався на філософський факультет університету, у Відні слухав лекції з математики, фізики й української мови, а закінчив студії у Львові (1877). З 1876 р. вчителював у Львові, де викладав зоологію, ботаніку, мінералогію, геологію, фізику й математику [7, с. 33].

У 1902—1908 рр. Володимир Шухевич працював кустошем (охоронцем фондів) Музею ім. Дідушицьких, у якому започаткував два відділи: природничих наук та етнографії. Як активний учасник суспільно-громадського життя ініціював створення та очолював чимало львівських культурно-просвітницьких і мистецьких організацій: «Руська Бесіда» (1895—1910), «Боян» (1891), Музичне товариство ім. М. Лисенка (1903—1915). Був серед засновників коломийського об'єднання промисловців «Гуцульська спілка» (1885). Один із ініціаторів заснування товариства «Просвіта», член його Головного Відділу. Член Руського (пізніше — Українського) педагогічного това-

¹ В. Шухевич мав великий досвід збору експонатів на етнографічні та промислові виставки у Львові (1885), Тернополі (1887), Кракові (1888), Відні (1890) й володів власною багатого колекцією виробів домашнього промислу українців Галичини.

Іл. 2. Провідник по виставі Краєвій у Львові. 1894 р. Обкладинка

Іл. 3. Провідник по виставі Краєвій у Львові. 1894 р. Титульний аркуш

риства, Австрійського товариства народознавства (від 1901 р.), Етнографічного товариства Чехословаччини (від 1903). Засновник та редактор часописів «Дзвінок» (1893—1895), «Учитель» (1893—1905), гумористичної газети «Зеркало» (1906—1908), співредактор видань «Зоря» і «Діло».

Іл. 4. Провідник по павільоні Львівських руских товариств народних на виставі Краєвій. 1894 р. Обкладинка

Зацікавився Гуцульщиною від 1873 р., подорожуючи Карпатами. Він полюбив цей мальовничий край, його мешканців і так захопився тутешнім побутом, оригінальним мистецтвом і фольклором, що поринув у вивчення його матеріальної і духовної культури. Разом з Володимиром Дідушицьким та Людвиком Вежицьким збирав етнографічні матеріали та предмети домашнього промислу гуцулів, насамперед у Космачі і Яворові. Вислідом його багаторічних студій стала ґрунтовна п'ятитомна монографія «Гуцульщина», видана впродовж 1899—1908 рр. НТШ у Львові [8]. Музей ім. Дідушицьких надрукував монографію польською мовою [9]. В. Шухевич уклав також навчальний посібник «Веснянка: читаночка для малих і старих» (1881), популярну брошуру «Дещо про здоров'я, або як треба жити, щоб устерегись хвороби» (1881), підручник з хімії для середньої школи (1894) та ін.

В. Шухевич стояв біля витоків музейної справи Галичини і плідно співпрацював із музеями. З 1880 до 1890 року був членом ради створеного 1873 р. Промислового музею. Особливо велика заслуга етнографа у створенні й розбудові Музею НТШ [7, с. 33]. Був одружений з відомою громадською діячкою Герміною Шухевич. Помер 10 квітня 1915 р. у м. Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

У «Провіднику по виставі Краєвій у Львові» (серед іншого) представлено перший цілісний україномовний блок «Провідник по Львові». Він займає 30 сторінок тексту й містить уперше оприлюднений погляд українця на галицьку столицю кінця ХІХ ст. — її історичну долю від часу заснування аж до сучасного суспільно-культурного тла в умовах Габсбурзької монархії (розділ «З минувшини»), короткий архітектурно-функціональний огляд її найважливіших історичних пам'яток (розділ «Цікавійші будівлі і інституції»), практичні поради щодо розміщення й заповнення дозвілля українських учасників виставки та її гостей (бібліотеки, музеї, архіви, театр, парки), екскурсії у Винники, Брюховичі, Зимну Воду, Рудно, Підгірці, Жовкву, Крехів, Борислав, Трускавець, Сколе, Дору, Микуличин, на Чорногорі та в Бережани (розділ «Інформації для приїзжих»).

У розділі «З минувшини» В. Шухевич проводить наскрізну історичну лінію від першої згадки в Галицько-Волинському літописі (1259) про заснування міста князем Львом; розташування первісного Львова над Жовківським передмістям навколо Лисої гори і на нижчій терасі (вул. Замкова); домінування українців в княжому місті серед інших етносів (німців, вірмен, татар, євреїв, караїмів), про що свідчить наявність п'яти церков того часу; роль львівського українського міщанства у розвитку торгівлі, ремесел та шкільництва у середньовічному місті (славнозвісне Львівське братство з його друкарнею та школою, що будує церкву і залишається осередком духовного життя Червоної Русі); перехід під австрійську владу у 1772 р. і отримання Львовом статусу губерніяльного міста; заснування університету; початки українського національного відродження спочатку в мурах духовної семінарії², а потім по всьому краю; революційні події 1848 р. і організація Головної Руської Ради з першим українським часописом «Зоря Галицька»; прийняття конституції 1860 р. і пожвавлення українського громадсько-політичного життя.

За даними конскрипції 1890 р., наведеними у тексті «Провідника по Львові», у місті налічувалося 119352 мешканців і 3222 будинки. Про інтенсивний розвиток міської інфраструктури наприкінці ХІХ ст. свідчить рішення міської ради виділити кошти (пів-

² Мається на увазі діяльність вихованців греко-католицької духовної семінарії, членів «Руської Трійці» — М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича.

тора мільйона) на будівництво водогону, нової різнити, шкіл, театру, перебудову ратуші, розширення каналізації, замощення вулиць, освітлення, піднесення промисловості.

Серед найпомітніших будівель та інституцій Львова у розділі «Цікавіші будівлі і інституції» автором названо площу Ринок з ратушею, Латинську катедру з каплицею Боїмів, костели єзуїтів, домініканців, св. Марії Магдалини, Музей ім. Дідушицьких, Народний Дім, театр Скарбека, Вірменську катедру, Успенську церкву, церкви св. Миколая, св. Онуфрія, св. Параскеви-П'ятиці, св. Юра, Політехніку, Інститут ім. Оссолінських, Будинки Галицького Сейму, Галицьку касу ощадності, університет, Личаківський цвинтар.

Характеризуючи фондові збірки Музею ім. Дідушицьких, що публічно почав функціонувати з 1880 р., В. Шухевич, який був серед засновників відділів природничих наук та етнографії, згадав про: зоологічну колекцію (птахи, ссавці, земноводні, риби, павуки та комахи); колекції рослинного царства; колекції мінералів, палеонтології, анатомічні та ентомологічні препарати, зібрані в Галичині. Багатою була етнографічна збірка музею, що представляла писанки, вироби домашнього промислу, моделі приладів, народний одяг.

Розділ «Інформації для приїзжих» містить практичні відомості про залізничний вокзал, засоби комунікації у місті (фіакр, дорожка, кінний та електричний трамвай), готелі, кав'ярні, а також культурні інституції (музеї, архіви, бібліотеки).

Серед останніх В. Шухевич приділяє увагу Ставропільському музею, бібліотеці Народного Дому, бібліотеці Інституту ім. Оссолінських, бібліотеці графа Дідушицького, університетській бібліотеці, міському архіву в Ратуші. Автор відзначає, що бібліотека Інституту ім. Оссолінських особливо «багата книгами і рукописами з польської та української історії та літератури» [10, с. 60—61]. У 1893 р. інвентарна книга Оссолінеуму зафіксувала наявність 92076 книг, 8740 дублетів, 3538 рукописів, 1881 карт та атласів, 1169 документів, 2839 автографів. Провідник інформує потенційних відвідувачів про наявність двох читальних залів: верхнього — для ширшої публіки і молоді та нижнього — для науковців та спеціалістів. При інституті у лівому крилі будівлі функціонував Музей ім. Любомирських, інвентар якого наводив наступні

дані наявності музейних цінностей: 25511 літографій, мідеритів та дереворитів, 866 рисунків, 668 гербів, 2237 одиниць старожитностей, 17513 монет, 4237 медалей, 812 банкнот, 700 відтисків печаток, 7983 каменей і зразків медалів. Серед авторів художньої збірки Музею ім. Любомирських значились всесвітньовідомі митці — де Барбареллі, Якопо Тінторетто, Ніколя Пуссен, Бургенйон, Тінторетто, Антон Рафаель Менгс, Каналетто, Александр Орловський, Франциск Смуглевич, Броніслав Залеський. Увагу Шухевича привертає гіпсова копія Збруцького Світовида, прижиттєвий бюст А. Міцкевича, металеві подвійні двері з костелу в Гнезно, а також багата збройня. На сторінках «Провідника» згадано також приватні книгозбірні, недоступні широкій публіці без спеціального дозволу: бернардинський архів, бібліотека графа Баворовського, Павліковських, архів греко-католицької капітули при соборі св. Юра, бібліотека св. Онуфріївського монастиря оо. Василіан, архів фінансової дирекції та Намісництва.

Як активний громадський діяч В. Шухевич на шпальтах свого «Провідника» звернув увагу на те, що представники окремих соціальних верств та різних національностей Львова концентрували своє публічне життя у різних клубах і товариствах: шляхта збиралась в «Національному казино», міщани — у «Міщанському казино», вояки — в «Офіцерському казино», письменники і журналісти — у «Літературно-артистичному колі» чи «Літературно-науковому колі», німці групувались у товаристві «Бадьорість», євреї — у «Соціальному клубі», чехи — у «Чеській Бесіді», а українці, як завжди, ділились на дві протилежні «партії»: «Руська Бесіда» та «Руське казино».

Повідомлення про вихід в світ «Провідника» В. Шухевича з коротким описом його змісту помістив часопис «Київська Старовина» [11] у розділі «Бібліографія». Його підготував до друку ніжинський повітовий суддя, історик, юрист, меценат Микола Шугуров, який підписався криптонімом Н. Ш-въ.

Висновки. В. Шухевич як відомий науковець, музейник та організатор українського павільйону на Крайовій виставці у Львові 1894 р. (іл. 5, 6) виступив автором «Провідника по виставі Краєвій у Львові» з його першим цілісним україномовним блоком «Провідник по Львові», що за відсутності повноцінного українського путівника містом виконував його функції. У ньому містився уперше оприлюднений по-

Іл. 5. Крайова виставка. Загальний вигляд

Іл. 6. Гуцульська церква з с. Яворів на Крайовій виставці. Тепер перебуває в с. Красів на Львівщині

гляд українця на галицьку столицю кінця XIX ст. — її історичну долю від часу заснування князем Львом та немало роль українства у розвитку міста (домінування у княжому поселенні, участь членів Львівського братства у піднесенні ремесел, торгівлі та шкільництва XV—XVII ст.) аж до сучасного авторіві суспільно-культурного тла в умовах Габсбурзької монархії, короткий архітектурно-функціональний огляд її найважливіших історичних пам'яток, а також практичні поради щодо розміщення й заповнення дозвіля українських учасників виставки та її гостей.

1. Мовна М. *Путівники Львовом (друга половина XIX — початок XXI ст.): історико-бібліографічне дослідження*. Львів, 2013. 604 с.
2. Kowalczyk M. *Ilustrowany przewodnik po Lwowie i Powszechnej wystawie Krajowej*. Lwów, 1894. 3, 170, VIII, 24 s.

3. Провідник по павільоні Львівських руских товариств народних на виставі Краєвій. *Учитель*. 1894. Львів. Чис. 14/15. С. 233.
4. Левицький В. *Література. Зоря*. 1894. Львів. Лип. Чис. 13. С. 308.
5. *Провідник по павільоні Львівських руских товариств народних на виставі Краєвій*. Уклад Володимир Шухевич. Львів, 1894. 60 с.
6. Baranowski B. *Przechadzka po Wystawie Krajowej r. 1894: mały przewodnik po Wystawie Krajowej*. Lwów, 1894. 32 s.
7. Арсенич П. *Володимир Шухевич (1849—1915). Життя і культурно-громадська та етнографічна діяльність: до 150-річчя від дня народження*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. 87 с.
8. Шухевич В. *Гуцульщина. Матеріали до української етнології*. Львів, 1899—1908. Ч. 1—5.
9. Szuchiewicz W. *Huculszczyzna*. Lwów: Nakładem Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie, 1902—1908. Т. 1—4.
10. *Провідник по Львові. Провідник по виставі Краєвій у Львові з особливим оглядом на відділ етнографічний і на павільон руских народних товариств*. Уклад Володимир Шухевич. Львів, 1894. С. 31—66.
11. Шугуров М. *Библиография. Киевская Старина*. Киев, 1895. Т. 50. № 7/8. С. 38.

REFERENCES

- Movna, M. (2013). *Lviv guide-books (in the second half of the XIX-th — early XXI centuries): historico-bibliographical research*. Lviv [in Ukrainian].
- Kovalchuk, M. (Ed.). (1894). *An illustrated guide to Lviv and the Universal Regional Exhibition*. Lviv [in Polish].
- (1894). *Guidebook to the pavilion of the Lviv Ukrainian Folk Societies at the regional Exhibition*. *Uchytel'*, 14/15, 233 [in Ukrainian].
- Levitsky, V. (1894). *Literature. Zoria*, 13, 308 [in Ukrainian].
- Shukhevich, V. (1894). *Guidebook to the pavilion of the Lviv Ukrainian Folk Societies at the regional Exhibition*. Lviv [in Ukrainian].
- Baranowski, B. (1894). *A walk through the Regional Exhibition in 1894: a small guide to the Regional Exhibition*. Lviv [in Polish].
- Arsenich, P. (1999). *Volodymyr Shukhevich (1849—1915). Life and cultural, social and ethnographic activities: to the 150th anniversary of his birth*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Shukhevich, V. (1902—1908). *Hutsul region (Vol. 1—4)*. Lviv [in Polish].
- Shukhevich, V. (1899—1908). *Hutsul region. Materials on Ukrainian ethnology (Part 1/5)*. Lviv [in Ukrainian].
- Shukhevich, V. (1894). *Guidebook to Lviv. Guidebook to the play Regional in Lviv with special reference to the ethnographic department and the pavilion of Ukrainian folk societies (Pp. 31—66)*. Lviv [in Ukrainian].
- Shugurov, M. (1895). *Bibliography (Vol. 50). Kievskaya Starina*, 7/8, 38 [in Russian].